

УДК 351.72

О. О. Кахович,
викладач, Академія митної служби України

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРУКТУРНО- ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

У статті визначено можливості підвищення ефективності реалізації структурно-інвестиційної політики.

The possibilities of efficiencies increase of realization structural and investment policy are determined in the article.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Ефективність структурно-інвестиційної політики України значно залежить від якості формування та реалізації регіональних програм. Перед органами влади виникає питання вибору найбільш прийняттого оптимального варіанта інвестиційних вкладень. У чинних нормативних та програмних документах області чітко не визначений підхід до відбору інвестиційних проектів, що, безперечно, знижує ефективність структурних перетворень.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета даної статті — визначити можливості підвищення ефективності реалізації структурно-інвестиційної політики.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У Дніпропетровській області формування інвестиційних програм здійснюється на основі Програми соціально-економічного та культурного розвитку області на поточний рік. Заходи Програми розробляються на основі аналізу соціально-економічної ситуації в господарському комплексі області, пропозицій міськвиконкомів і райдержадміністрацій, структурних підрозділів облдержадміністрації, територіальних органів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, методичних рекомендацій Міністерства економіки України, цілей і заходів, визначених затвердженими регіональними програмами.

Програмою соціально-економічного та культурного розвитку Дніпропетровської області на 2009 рік передбачено освоєння інвестицій в основний капітал на 23% ниж-

че рівня 2008 року (табл. 1). Варто звернути увагу на джерела фінансування інвестицій в основний капітал (табл. 2).

Для наочності динаміку частки джерел інвестицій в основний капітал зображено на рис. 1. Найбільшу частку займають власні кошти підприємств та організацій, в 2008 році інвестиції за їх рахунок становили 13785 млн грн. Порівняно з 2000 роком їх частка збільшилася майже у 8 разів.

Кошти державного бюджету 2008 році становили 264 млн грн. і порівняно з 2007 роком зменшилися майже втричі. Якщо ж поглянути на загальну тенденцію, то державний бюджет, незважаючи на окремі зниження в 2005 і 2008 роках, все-таки залишається одним з основних джерел інвестицій в основний капітал. Що стосується місцевих бюджетів, то спостерігається тенденція зростання; так у 2008 році інвестиції в основний капітал з місцевого бюджету становили 431 млн грн. і порівняно з 2000 роком збільшилися майже в п'ять разів.

Господарська практика висуває проблему вибору кращого варіанта інвестиційних вкладень. Дана проблема виникає як на етапі проведення конкурсу для відбору проектів у інвестиційні програми, так і в умовах обмеження бюджетного фінансування в момент відбору інвестиційних проектів, вже внесених у затверджені програми. Так, Програмою соціально-економічного та культурного розвитку Дніпропетровської області передбачено здійснення інвестицій в основний капітал через будівництво депо, цехів, технічне переобладнання, установку додаткових ліній, реконструкцію цехів тощо на ВАТ "Інтерпайп НТЗ", ВАТ "Дніпропетровський стрілочний завод", ВАТ "Дніпропетровський трубний завод",

ВАТ "Дніпропетровський завод прокатних валків", ВАТ "Арселор Міттал Кривий Ріг", ВАТ "Криворізький залізорудний комбінат", ВАТ "ДМЗ ім. Петровського", ВАТ "Дніпродзержинський КХЗ". Однак слід зауважити, що здійснення вищеперелічених заходів відбуватиметься в основному власним коштом підприємств. Також в Програмі виокремлено потенційні пріоритетні інвести-

Таблиця 1. Інвестиції в основний капітал в Дніпропетровській області за 2000—2008 роки*

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 прогноз
Обсяг інвестицій у фактичних цінах, млн грн.	2252	2798	2918	4246	5906	7792	10737	14873	18063	14000
У відсотках до попереднього року, %	-	124	104	145	139	132	138	138	121	77

* Складено за даними Головного управління статистики у Дніпропетровській області

ційні проекти, до яких входять в основному об'єкти для підготовки до проведення чемпіонату Європи 2012 року з футболу, а саме: продовження будівництва метрополітену в м. Дніпропетровську (на суму 236 млн грн.); створення сучасної транспортної інфраструктури, будівництво, реконструкція та переоснащення діючих готелів та гуртожитків, підвищення якості і доступності надання медичних послуг, тощо. На будівництво об'єктів, фінансування яких здійснюється за рахунок бюджету розвитку обласного бюджету, виходячи з можливостей обласного бюджету на початок року, передбачається спрямувати 15,6 млн грн., які розподілено, у першу чергу, на забезпечення завершення будівництва перехідних об'єктів, об'єктів з високим ступенем будівельної готовності та пускових

у 2009 році. Варто звернути увагу, що інвестування вищезазначених проектів буде здійснюватися за умови державної підтримки та залучення різних джерел фінансування [1].

Для об'єктивного обґрунтування розмірів і форм державної підтримки, враховуючи обмеженість бюджетних коштів, необхідною є оцінка інвестиційної привабливості регіональної економіки і її галузей для потенційних інвесторів, що в довгостроковій і короткостроковій основі надасть можливість судити про перспективи державного регулювання структурно-інвестиційної політики України.

Звідси випливає важлива умова відбору кращого варіанта інвестування для забезпечення умов реалізації стратегії регулювання експортного сектора й імпорту в умовах глобалізації світової економіки для підвищення ефективності реалізації структурно-інвестиційної політики України. Вона полягає в тому, що інвестор, в даному випадку в особі держави, повинен виділити для себе пріоритетність показників — тобто встановити найбільш важливі показники, за якими буде прийматися остаточне рішення з урахуванням чинного законодавства і фактора часу, іншими словами, розробити стратегію формування інвестиційних програм.

У ході дослідження з метою визначення узагальнюючого показника ефективності інвестиційного проекту було здійснено спробу багатомірного групування проектів з допомогою методів усередненого середнього.

Використання метода бага-

Таблиця 2. Інвестиції в основний капітал за джерелами фінансування*

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Усього, у тому числі за рахунок	2252	2798	2918	4246	5906	7792	10737	14873	18063
коштів державного бюджету	58	71	105	224	327	148	489	744	264
коштів місцевих бюджетів	89	81	84	87	194	173	185	316	431
власних коштів підприємств та організацій	1791	2172	2098	3102	4271	5367	7788	10397	13785
коштів іноземних інвесторів	16	74	198	187	309	578	184	253	127
коштів населення на будівництво власних квартир	253	273	43
коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	98	113	140	123	142	175	316	458	611
кредитів банків та інших позик	89	167	135	327	410	1056	1421	2161	2309
інших джерел фінансування	111	120	158	196	253	295	101	271	493

* Складено за даними Головного управління статистики у Дніпропетровській області

томірних групувань пояснюється значною кількістю ознак, що характеризують кожний інвестиційний проект — кількість робочих місць, внутрішня норма рентабельності, платежі до державного бюджету, платежі до місцевого бюджету, термін окупності, індекс прибутковості, комерційна ефективність й інвестиційний потенціал, — і теоретичною можливістю визначення загального (інтегрального) показника оцінки ефективності проекту.

Найпростіший варіант багатомірної класифікації, багатомірне середнє, показує середню величину декількох ознак для однієї одиниці сукупності.

Усі зазначені показники інвестиційних проектів, за винятком показника терміну окупності, мають односпрямований характер, тобто чим вище значення, тим ефективніше проект. Тому при розрахунку багатомірного середнього показника терміну окупності було виключе-

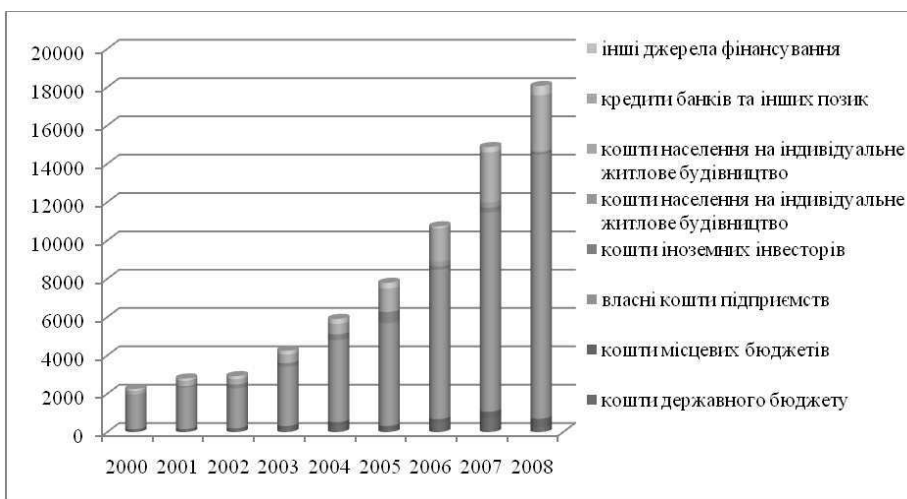

Рис. 1. Частка джерел інвестицій в основний капітал в Дніпропетровській області*

* Складено за даними Головного управління статистики у Дніпропетровській області

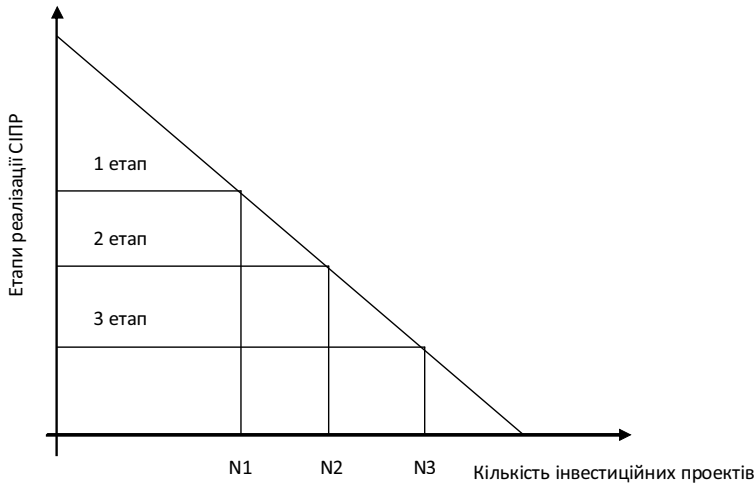

Рис. 2. Збільшення кількості реалізованих інвестиційних проектів у міру накопичення інвестиційного потенціалу регіону

но для однозначного трактування спрямованості значення багатомірного середнього.

Оскільки середню величину неможливо розрахувати за абсолютними значеннями різних ознак через їх неоднорідність, різноякісність, так, кількість робочих місць представлено в особах, індекс прибутковості у вигляді коефіцієнта, інвестиційний потенціал і платежі в бюджет у вартісному вираженні. Тому багатомірне середнє визначається з відносних величин у вигляді співвідношень абсолютних значень ознак для кожного інвестиційного проекту до середніх значень даних ознак:

$$\bar{P}_i = \frac{\sum_{j=1}^k P_{ij}}{k} = \sum_{j=1}^k \frac{x_{ij}}{\bar{x}_j}$$

- P_i — багатомірне середнє для i -тої одиниці;
- x_{ij} — значення ознаки x_j для i -тої одиниці;
- k — кількість ознак;
- j — номер ознаки;
- i — номер одиниці сукупності.

Однак розраховані багатомірні середні дозволяють зробити узагальненні висновки.

Багатомірні середні дають узагальнену характеристику кожного інвестиційного проекту за перерахованими ознаками з точки зору забезпечення умов оптимальності реалізації стратегії регулювання експортного сектора й імпорту в умовах глобалізації світової економіки для підвищення ефективності реалізації структурно-інвестиційної політики України. Автор вважає, що основна стратегія відбору інвестиційних проектів, що формують інвестиційну програму регіону для забезпечення оптимальних умов реалізації стратегії регулювання експортного сектора й імпорту в умовах глобалізації світової економіки для підвищення ефективності реалізації структурно-інвестиційної політики України, повинна будуватися на двох основних, рекомендованих автором, принципах:

1. Розширення діапазону пріоритетів відбору інвестиційних проектів у часі в міру накопичення інвестиційного потенціалу.
2. Пропорційність співвідношення в інвестиційній

програмі швидкоокупних і стратегічних проектів.

Перший принцип впливає з реалій економіки України взагалі й Дніпропетровської області зокрема. Головною причиною пасивності інвестиційних процесів є недостатність інвестиційного потенціалу, тобто вільних фінансових ресурсів і держави, і підприємств, які могли бути використані на інвестиційні цілі. А отже, першочерговим завданням реалізації структурно-інвестиційної політики регіону є створення умов для накопичення інвестиційного потенціалу шляхом як прямої участі державних органів управління в інвестиційних процесах (пряме фінансування, поручительство, гарантії), так і опосередкованого (створення сприятливого інвестиційного клімату регіону), тобто шляхом реалізації комплексної структурно-інвестиційної політики.

Ми вважаємо, що на перших етапах прямої участі це буде можливим шляхом відбору і реалізації, так званих тактичних інвестиційних проектів, тобто таких, які характеризуються швидкою окупністю і високою комерційною ефективністю.

У даний період доцільно робити акцент на інвестиційні проекти малого бізнесу через їх швидку окупність, мобільність і потреби в невеликих капіталовкладеннях.

У міру реалізації "тактичних" проектів інвестиційний потенціал регіону буде нарощуватися, а отже, виникає можливість реалізовувати більшу кількість інвестиційних проектів. Таким чином, застосування першого принципу відбору інвестиційних проектів — розширення діапазону пріоритетів відбору, дозволяє сформуванню інвестиційний потенціал області шляхом здійснення переважно короткострокового інвестування і внаслідок цього максимізувати кількість проектів (N_1, N_2, N_3) інвестиційної програми (рис. 2.).

У міру реалізації інвестиційних проектів, що характеризуються швидкою окупністю і високою комерційною ефективністю, виникає можливість дещо змінити критерії відбору інвестиційних проектів, а саме: до вищезазначених приєднуються показники бюджетної ефективності. На наступних етапах структурно-інвестиційної політики до критеріїв відбору для забезпечення умов оптимальності реалізації стратегії регулювання експортного сектора й імпорту в умовах глобалізації світової економіки для підвищення ефективності реалізації структурно-інвестиційної політики України приєднуються і показники соціальної ефективності.

Причому результат вимірюється досягненням соціального, бюджетного і економічного ефекту:

- бюджетна ефективність відображає поповнення бюджету в ході реалізації інвестиційних проектів;
- соціальна ефективність характеризується показниками, що відображають підвищення соціального добробуту населення регіону;
- економічний ефект — узагальнюючий показник, що вказує на зміну соціально-економічної ситуації в регіоні від реалізації усіх інвестиційних проектів протягом визначеного періоду часу.

Необхідно вказати, що критерії бюджетної і соціальної ефективності слід розглядати у сукупності, не ак-

центуючи увагу на першому, адже збір податків може збільшуватися і при зниженні інвестиційної активності у випадку, коли податкове законодавство змінюється в бік посилення фіскальної політики. Тому, необхідно при розрахунку бюджетної ефективності коректувати розрахунки на величину приросту податків за рахунок даного фактора.

Показники соціальної ефективності відображають збільшення чи збереження робочих місць, підвищення рівня заробітної плати. При забезпеченні бюджетної ефективності в процесі реалізації інвестиційних проектів більшою мірою забезпечується і соціальна ефективність, так як збір та збільшення податкових надходжень сприяє виплаті заробітної плати працівникам і службовцям бюджетної сфери, виплаті пенсій, наданню матеріальної підтримки малозабезпеченим верствам населення, здійсненню реалізації різних соціально-спрямованих проектів і культурно-оздоровчих заходів. Головною метою інвестиційної політики на регіональному рівні є досягнення позитивних соціальних показників, покращення добробуту населення. Економічний ефект є похідним від показників бюджетної і соціальної ефективності, характеризує сукупний ефект від реалізації інвестицій. На думку автора, в якості критерію прийняття рішень з оцінки ефективності інвестиційної діяльності в масштабі регіону правильним є такий, який є похідним від критерію прийняття рішень більш високого ієрархічного рівня. Такою системою є національна економіка, а її критерієм розвитку є показник валового внутрішнього продукту.

Для прийняття управлінського рішення в регіонах з питань інвестування необхідно при визначенні умов оптимальної реалізації стратегії регулювання експортного сектора й імпорту в умовах глобалізації світової економіки для підвищення ефективності реалізації структурно-інвестиційної політики України мати похідний критерій від валового внутрішнього продукту національної економіки. Таким критерієм може бути максимум валового внутрішнього продукту регіону на душу населення:

де ВВП_р — валовий внутрішній продукт регіону;
 Ч — середньорічна чисельність населення регіону.

Крім зазначеного вище, при прийнятті рішення про доцільність надання підтримки з боку державних органів управління для реалізації інвестиційних проектів необхідно оцінювати їх з точки зору екологічної придатності. Нинішня екологічна ситуація в Дніпропетровській області характеризується як кризова. Майже вся територія області відноситься до категорії дуже забрудненої, а більше третини — до надзвичайно забрудненої. Жодне підприємство з ряду найбільших забруднювачів не має ефективної очисної системи.

Другий принцип стратегії формування інвестиційних програм регіону в межах визначення умов оптимальності реалізації стратегії регулювання експортного сектора й імпорту в умовах глобалізації світової економіки для підвищення ефективності реалізації структурно-інвести-

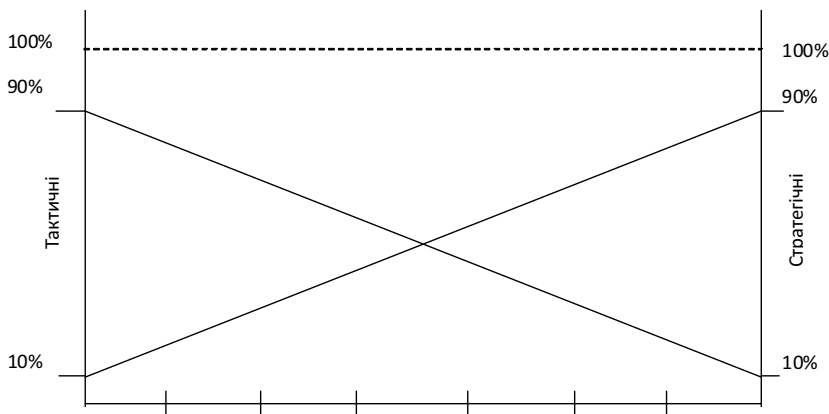

Рис. 3. Зміна співвідношення тактичних і стратегічних проектів у інвестиційній програмі регіону

ційної політики України — пропорційність співвідношення швидкоокупних проектів (тактичних) і довгострокових (стратегічних) проектів — децю доповнює перший принцип. Полягає він у наступному: інвестиційні проекти достатньо різноманітні за величиною інвестицій, терміном окупності й показником внутрішньої норми дохідності, часто ефект від реалізації одного крупного інвестиційного проекту перевищує сукупний ефект від реалізації декількох дрібних інвестиційних проектів.

Отже, при формуванні інвестиційних програм для забезпечення умов оптимальної реалізації стратегії регулювання експортного сектора й імпорту в умовах глобалізації світової економіки для підвищення ефективності реалізації структурно-інвестиційної політики України необхідно визначити співвідношення короткострокових і довгострокових (тактичних і стратегічних) інвестиційних проектів на кожному етапі реалізації структурно-інвестиційної політики регіону.

Ми вважаємо, що на перших етапах реалізації політики частка стратегічних інвестиційних проектів не може перевищувати 10% від загального обсягу проектів, з часом дана пропорція буде змінюватися в бік зменшення кількості тактичних проектів (рис. 3).

ВИСНОВОК

Вказані принципи формування інвестиційних програм області при забезпеченні умов оптимальної реалізації стратегії регулювання експортного сектора й імпорту в умовах глобалізації світової економіки для підвищення ефективності реалізації структурно-інвестиційної політики України, звичайно, повинні враховуватися на момент відбору інвестиційних проектів для формування Програми соціально-економічного і культурного розвитку області.

Література:

1. Програма соціально-економічного та культурного розвитку області на 2009 рік: <http://www.adm.dp.gov.ua>
2. Головне управління статистики у Дніпропетровській області: Режим доступу <http://www.dnprstat.gov.ua>
3. Статистичний щорічник Дніпропетровської області за 2005 рік. — Дніпропетровськ, 2006.
 Стаття надійшла до редакції 20.11.2009 р.